

Söýgi / roman

Category: Kitapcy, Romanlar, Sözler
написано kitapcy | 23 январа, 2025
Söýgi / roman BIRINJI KITAP

I

«Gelermen diýp wada etdi,
Geler wadasyndan ötdi,
Ertenen çäş wagta ýetdi,
Ne boldy ýarym gelmedi?»
«Şasenem we Garyp» dessanyndan.

Gyş ýeňsäni berip, ummaga gaçdy,
Gün ýagty şöhlesin äleme saçdy.
Eredi ak garlar ala daglarda,
Zeminiň bezegi – gara baglarda
Açyldy al-ýaşyl, reňbe-reň güller,
Şahasynda jak-jak urýar bilbiller.
Temiz ýaz şemaly öpýär ýüzüni,
Aýlanyňda çar tarapa gözüni,
Şähdiň açýar janly görnüş her ýanda,
Gök mahmala giren gözel meýdanda.

Ýylyň şu paslynda kolhoz obasy
Uly-kiçi iş üstünde gabasy.
Gün dagyň gerşine göwresin sallap,
Göýä hoşlaşýan dek gollaryn bulap,
Bulut arasyndan şöhle saçanda,
Barha bizden arasyny açanda,
Kolhozçylar işden çykyp kem-kemden –
Öýe tarap ýüzlendiler her ýerden.
Mal-garalar ýatagyna ýygnalýar.
Asudalyk bilen oba dem alýar.

Şu gözel obany deň iki bölüp,
Dag etegin syryp aşaga inip,

Towlanyp, tolkunyp akýardy bir ýap
Kenary gül açan göýäki Lebap.
Kölge peşanasyn geren ağaçlar,
Asmana ýetsem diýip uzadyp başlar,
Her haýsynyň gör näçe ýyl ýaşy bar? –
Ata-babamyzdan galan ýadygär.
Ýel degende iki ýana urunýar,
Salgym atyp uzak ýerden görünýär.

Bir hatar öý ýakynynda şu ýabyň,
Bag içinde, merkezinde obanyň,
Uzak ýyllar mesgen tutup ýaşardy,
Gelin-gyzlar şu ýapdan suw daşardy.
Iňrik garalanda, şapak ýaşanda,
Mal-gara ýygnanyp oba aşanda,
Çykdy şol hatardan küýzeli bir gyz,
Kimligi, okyjym, mälüm däl heniz.
Gelýär ol sallanyp, garaman daşyn,
Käte ogryn-ogryn göterip başyn.

Ýeň astyndan töweregne ser saldy,
Kenara ýetmäge ara az galdy.
Öwrüldi ol, göni barman güzere,
Ýabyň ýakasynda gizlin bir ýere.
Emaý bilen suwa sallap küýzesin,
Doldurdy, dökdi soň, çykartman sesin.
Ene-de doldurdy, ýene-de dökdi,
Käte garanjaklap daşyna bakdy.
Suw başynda ýoňsuz wagt güýmendi,
Sagatlara döndi onuň her mindi.

Kim eken bu gözeli, kime garaşýar?
Kim beýle giçden soň öýe suw daşýar?
Näme kän oturdy suwuň başynda,
Elek-çelek gözi degre-daşynda?
Ýa wada beripmi söwer ýaryna,
Ýa bijaý kaklyp göwün taryna
Eneden-ýeňňeden öýkesi barmy,

Ýa bir gama batan dünýäsi darmy?
Mejnun bolup çykan ýaly çöllere, –
Garýar gara gözler uzak ýollara.

Anha, ol ýene-de ýerinden turup,
Bir beýik agaja arkasyn berip,
Dag keýgi dek keýerjekläp her ýana –
Garaýar, howsala düşüpdür jana.
Aklyň haýran edýär katdy-kamaty
Göz öňümde, ynha onuň suraty:
Egninde lybasy – gyzyň keteni,
Ak pamykdan ak görünýär ak teni.
Terne dek tözlenen goşa mamesi,
Ketenini ýyrtsam diýýär bir geňsi.

Daşyn alyp iki ýandan mämäniň,
Göýäki diýersiň, sakçysy onuň,
Dyzdan geçýär örüm-örüm saçlary,
Ölini direltjek galam gaşlary.
Adamzat ähliniň nury ýüzünde,
Elektrik togy bar dek gözünde,
Ýesir edýär kaklyşanyň dessine,
Gara zülpi al ýañagyň üstüne
Dökülipdir, kime ýetse didary,
Gyş gününü ýaza döndär her tary.

Kän garaşdy, garaňky-da gatlyşdy,
Ýaş gyzyň her zatlar ýadyna düşdi.
Öz bolşundan özi howatyr etdi,
Siňňin-siňňin töweregne seretdi.
Dar kapas içinde urunýar ýürek,
Kim gerekkä? Duran dälidir biderek.
Görmänsoň hiç kimi garap her ýany,
Mälim boldy gaýgy-gamyň nyşany:
Şatlygyň mesgeni güler ýüzlerde,
Belkä nem döredi gara gözlerde.

Kimdendir, kim bilsin, bolup nägile,

Häzir seýkin basyp, ýuwaşlyk bile
Ýüzi salyk geldi suwuň başyna,
Umyt üzdi, garamady daşyna.
Küýzesin dolduryp ugrady öýne,
Gör nämeler getirendir ol küýne?
Nüçün aşak salyp gelen ýolundan
Hanha barýar, sagy bilen solundan
Habary ýok, çümüp pikir deňzine,
Gara şöhle düşýär güler meňzine.

Bu wagtda garşysyndan gözeliň
Dar ýerinde öwrüminde giň ýoluň,
Bir ýaş ýigit peýda boldy tötänden,
Biziň ýaş gyzyмыз üýşendi ondan.
Çal kostýumly, galstukly, ädikli,
Uzyn boýly, gara gaşly, görnükli,
Bardy ýigdiň goltugynda papkasy,
Başy açyk elindäki kepkasy.
Ýat ülkeden düşen ýaly, ol başyn –
Dik tutup, geň galyp garýardy daşyn.

Garşylaşan gyza gözi düşende,
Bir enaýy garaş döredi onda.
Göz astyndan ýiti-ýiti seretdi,
Boýdan-başa syratyna syn etdi.
Ýa haýpy geldimi agyr halyna?
Ýa göwni gitdimi gyz jemalyna?
Deňinden geçensoň gaňrylyp yza,
Ýene taýly gezek garady gyza.
Gözel gyz perwaýsyz, galdyrman başyn,
Gitdi ýoly bilen, garaman daşyn.

Gitdi, gitdi, gözden ýitdi gözel gyz,
Ýüregimde goýdy meniň gamly yz.
Hesret bilen geçer uzyn gijesi.
Aňar ony, ünjä gider ejesi.
« – Ýürekden ýalydy onuň hem sesi
Şeýlemikä ýigitleriň hemmesi? »...

Diýip, ol käýiner, geplerder için,
Gatyşdyrar oýalygyn hem düýşün.
Çüý kakylar, uky gelmez gözüne,
Beletler şaýatdyr şahyr sözüne.

Ýaşlyk döwrün geçirenler başyndan,
Perwaýsyzlyk bilen garap daşyndan,
Rehmi gelmän, ýürekleri awaman,
Ýakyn durup derdi-halyn soraman,
Bu gyzyň duşundan geçip bilermi?
Pynhan syryň düwnün açyp bilermi?
Göz öňüne getirmezmi geçenni?
Yşkyň meýin gana-gana içenin?
Bialaçdyr ýetmese-de kömegi.
Agyr hala gyýylmazmy ýüregi?

II

«Bagrym boldy para-para,
Zalym aýralyk, aýralyk.»

Magrupy.

Burugsadyp goýry gara tüssesin,
Ýer sarsdyryp, ýañlandyryp geň sesin,
Öňbaraga barýan ýaly at salyp,
«Haş-haş» edip, uly-uludan dem alyp,
Myçýardy parowoz gündogar sary.
Ençe wagt boldy ugraly bäre.
Kän oba, şäherden arany açdy,
Tejen derýasyndan, Murgapdan geçdi.
Uzak ýoluň tanapyny külterläp,
Göýä ganat baglap uçdy ol ýerläp.

Güýçli parawozyň dabanyň basyp,
Uzyn tirkeş wagon bir-birin gysyp,
Gidip barýar çaň-tozana garyşyp,
Demir aýak tigirleri ýaryşyp,
Ýapyda, inişde dürli heň edýär,

Eşelon dynuwsyz ileri gidýär.
Güneşli ülkämiň müňläp ýigidi,
Söweş meýdanynyň algыр bürgüdi
Ýerleşipdir eşelonyň üstüne,
Atlanypdyr nejis duşman kastyna.

Şowhunly galmagal wagonyň içi,
Tanyşypdyr eýýäm uly hem kiçi.
Biri aýdym aýdyp, biri saz çalyp,
Biri geçenini ýadyna salyp,
Gyzykdyryp gürrüň berýär öýlenşin,
Gaýtarlan gelniniň yzyndan barşyn.
Ertekiden enaýy oň sözleri,
Değişgen bir ýigit, gülyär gözleri.
Gaýgy ýok, ünji ýok, şatlyk ýaşlarda
Ýigitligiň ýeli çalan başlarda.

Emma welin, näme üçindir, bir oğlan
Tükeniksiz derdiň astynda galan.
Çetde tutýar özün goşulman ile,
Mälim däl, nämeden, kimden nägile.
Wagon aýnasynyň öňüne baryp,
Gowşuryp ellerin, tirsegin gerip,
Äpişgeden giň jahana syn etdi,
Nämänidir ýatlap, çuň oýa gitdi,
Tolkun atyp misli Jeýhun derýasy,
Gowgalydy onuň içki dünýäsi.

Muny duýan ýaly ýanky şahandaz
Geçende ýanyndan sägindi biraz.
«Göresiň geldimi eýýäm ejeňi?
Bu hili batyrlyk gorkuzar jeňi.
Hany düş yzyma, goşul märekä,
Saçly mollajygyň galandyr belke?
Näme müzzerýärsiň? Özüňi dürse,
Halamaz bu bolşuň komandir görse.
Gaýgy bir ganymdyr, dostum, hany, ýör,
Bilseň ýekeligini bir hudaý söýer.»

Ilki gaharlanyp, mölerlip durdy
Ýüzün aşak salyp, syrly ýylgyrdy.
«Ejem ogly etme, tanaman birden,
Söweşde saýlanar, gardaş, är-ärden...»
«Ýeri, ýeri, gyzma, degişme bary,
Ýüzi salyk görýän ertirden bäri...»
«Gyzamag-a weli, gyzarça etdiň,
Sen-men ýok, bir bada kän ýere ýetdiň.
Gaýgy-da, gorky-da düşenok ýada,
Geçipdi bar ömrüm meniň obada.

Hatda Aşgabadam görmändim ozal
Syn edýän Watana giň hem-de gözel...»
« – Görersiň entekler dürli ýerleri,
Ajap ülkeleri, köp şäherleri.
Nireden bolarsyň, nämedi käriň?
Barmy okan ýeriň, saýlan hünäriň?»
« – Aslymy sorasaň Ahal ilinden,
Nan idim daýhanyň kätmen-pilinden.
Ýedini gutardym, gitjekdim ýene,
Bolmady, bagtsyzlyk uçrady ine...»

Ara gürrüň düşüp çendan şuň ýaly
Kelleden şol pikir giden mahaly
Erkana duýsa-da az wagt özün,
Birdenkä duýdansyz sallayar ýüzün.
Wagt geçdigiçe oba daşlaşýar,
Eziz toprak, eziz ülke hoşlaşýar.
Eýýäm yzda galdy Jeýhun kenary,
Güýçlenýär ýigidiň ýürek azary.
Köýünde obasy, çete saýlanýar,
Şol önki ýerinde ýene oýlanýar:

«Çagyrys hatyny alan badyma
Pikirim atlandy göwün şadyma.
Ejem goş-golamym daňyp bolynça,
Ýol ýoldaşym taýýar bolup gelinçä
Ylgadym görmege gözel ýarymy,

Ak ýüzde owsunçy zülpi tarymy.
Tapmadym, nädeýin, ýok eken öýde,
Galdym şol wagtda tükenmez köýde,
Ýakdy meni köne türkmen adaty
Guly boldum onuň, ynjytdy gaty:

Enesinden soramaga çekindim,
Nähak etdim, soňra özüm ökündim.
Gadyndan gelyändir türkmeniň nakly
Diýerler «uzynyň giç geler akly»
Uzynam däl, emma aklym giç geldi,
Puşmandan ne peýda? Boljak iş boldy...»
Söýgülisin ýatlap biziň gahryman
Görmän gaýdanyna edýär köp arman.
Uludan dem alýar, kellesin ýaýkap,
Aýnaň agajyna bagryny oýkap:

« – Eşden däldir birden beýle ugranyň,
Görjek bolup çar tarapa ylganyň.
Belki öten agşam wadaly ýerde
Beýik tut ýanynda ýa-da güzerde
Garaşandyr maňa Ogulnabadym,
Intizar bolandyr gaýtalap adym.
Käýinendir,
çytylandyr gaşlary,
Düwmelenip akandyr gözýaşlary.
Arman galdy,
hoşlaşyp-da bilmedim,
Al ýaňakdan gyzgyn posa almadym...»

Ýene-de uludan alyp demini
Unutmakçy bolup gaýgy-gamyny,
Köpçüligiň arasyna geçse-de
Şowhun az-kem gamly göwnün açsa-da
Agyr pikir kellesinden gitmedi,
Ýene onuň hiç karary ýetmedi.
Kagyz, galam çykardy-da haltadan,
Pikir derýasynda ýüzdi gaýtadan.

Ýürek joşup, damarda gan gaýnady,
Ak kagyz üstünde galam oýnady.

Söýgüdir, dostlarym, durmuşyň täji,
Tapyşmak süýjüdir, aýralyk aýy.
Ajysyz süýji ýok, tikensiz gül ýok,
Gül yşkynda saýramadyk bilbil ýok.
Gyş aňzagyn görmän, ýazyň hözirin –
Aýtsyn bilýänler göreniň birin?
Kim tapypdyr zähmet çekmän rahaty?
Bu gadymdan gelýän durmuş adaty.
Şerapsyz piýala – söýgüsiz ýürek.
Bahar gülşenine nurly Gün gerek.

III

«Придет пора на пору,
Станешь девке ступать на ногу».1

Русская пословица.

Ylym çäre tapsa ajal emrine
Çäk-de goýulmazdy adam ömrüne.
Her hili geçse-de ynsanyň ömri,
Çagalyk çagydyr iň gözel döwri.
Çaga çalyň eder bagyň gülüne.
Her kim höwes bilen alar eline.
Hem güler, hem oýnar, ýazdyr hemişe.
Gaýgy-gamy bolmaz. çekmez endişe.
Çagalyk döwrüni unutmaz ynsan,
Şatlanyp ýadyna sallan her zaman.

Dostlar, şunuň ýaly hekaýat başy
Begenç, Ogulnabat – ýüzbe-ýüz goňşy.
«Döwlet başy» bilen «göwün hoşlugy»
Başda çagalygy, soňra ýaşlygy

1 «Kämillige ýeteňde, gyz aýagyn basarsyň.» Rus halk nakyly.
Geçirdiler şu obada birkemsiz,

Şatlykda hemişe, gaýgysyz-gamsyz.
«İki aýakly – iki günde» – ösdüler,
Mekdep işigine aýak basdylar.
Diýerler, «gyrmyldan gyr aşar gider».
ýürekden ýapyşan her işi eder.

Sapagyň gurluşy baglydy ýaşa:
Aňsatdan-agyra, ýakyndan-daşa
Geçdi çagalarmyz ädimme-ädim.
«Görsene, ýazýaryn indi öz adym!» –
Gutlapdy bir-birin olar bir zaman.
Uzyn tirkeş bolup soňra duýulman,
Yhlasly zähmetde geçdi kân pasyl.
Bolarmyş yhlaslyň myrady hasyl.

Çyrşalan syýanyň, dolan depderiň,
Ýonulan galamyň, dökülen deriň.
Çakyndan artykdy sany, hasaby,
Könelipdi kân kitabyň sahaby.
Ýedi ýyl dolmagna galdy bir hepde,
Olar myhman duýdy özün mekdepde.
Otyr öýlerinde eneli-ogul:
« – Ara sowuk salman ýene-de şu ýyl
Ugraýyn okuwa, saklama, eje.
Gidýär ýoldaşlarym, galýan ýekeje...»
« – Saklajak däl, balam, özüňem düşün,
Sen gitseň kim etsin içeriň işin?

Jigiň bir ýaşynda, aýagym bagly,
Biwagt ölümden ýüregim dagly.
Eger şu bolmasa, giderdiň göni
Hiç gaýra goýmazdym deň-duşdan seni.
Oňardym kör bolup bir jan, bir başym,
Garaşyk ederdi töwerek-daşym...»
Hak sözüň güýji kân, bolsa-da ajy,
Garşylyk edere ýokdy alajy.
Maşgala durmuşy şeýle haldady,
Ýigit üçin çekip, boýnun sallady.

Ýaňky aýak biten eýjejik çaga
Ýönelip Begenje galdy aýaga.
Edilýän gürrüňe düşünýän ýaly,
Ýörjen-ýörjen bolup baran mahaly,
Ýapyşdy burnuna, ýetdi gulagna,
Suwluja ernini goýup ýaňagna,
Garaja gözleri ýiti seretdi,
«Gitmersiň!» diýen dek many döretdi.
Begenç gidip bilmän, galdy obada.
Bolupdy gepleşik iki arada:

Eger özi gitse, gyz-da gitjekdi
Ikisem okuwyn dowam etjekdi.
Hyýal-hyýallygna galdy bu ýerde,
Gaýta sataşdylar başga bir derde:
Gutaran batlary ýedi klasy
Döredi arada «hytaý galasy».
Çaga duýgusynda açyk göwünler
Mekdebe bileje gatnalýan günler
Görerdí bir-birin her sapar irden,
Bularyň barysy gutardy birden.

Indi öňkülik däl, özgerdi bary,
Goňşy bolsalar-da, köp wagt beri
Açyk duşuşykdan mahrumdy ýaşlar.
Mälim özüňize, gojalan başlar
Ony halamaýar, geňleýär gaty,
Yzarlap näletli köne adaty.
«Göze görnen» saýsa her kimse gyzyn
Sypdyrman gözünden, yzlardy yzyn.
Çagalyk ýyllary daşlaşdy gitdi,
Ýaşlyk ýolun tapyp hökmün ýöretdi.

Gara gözler bir-birine hyrydar
Garadylar, görmeseler bimýdar.
Başga many bardy beýle garaşda,
Syr bermän hiç kime nçepde-daşda,
Güýçlendi günsaýyn yşkyň şemaly,

Her biriniň bar başynda hyýaly,
Söýgüli okyjym, muny pugta bil
Ýürek joşsa herekete gelýär dil.
Ynha indi çendan iki arada
(Elbetde, mälim zat, söýgi barada),
Başlandy gyzykly pynhan gepleşik.
Gündizine olar edip belleşik,
Gijeleri tapardylar bir-birin,
Hiç kime bildirmän tapyşyk ýerin.
Garry gulaga-da tapyşyk sözi,
Hoş ýakýar, ýaşlykda görendir özi.
Tapyşyk ýaşlygyň bagtly sagady.
Tapyşyk belläniň bolmaz tagady.
Dogrudyr, okyjym, muny boýna al,
Şeklenseň ýaşlygyň sen-de ýada sal.

Bu mälimdir hemmä gadymdan bäri
Oda ýakyn dursa tutaşar däri.
Şuny ýada salýar tapyşyk ýeri,
Çünki ýetişende yşgyň heseri
Joşan ýaş ýürekleň tolkuny galar,
Tapyşykda bir-birinden ot alar.
Sagatlar tiz geçse döner minuta,
Görkli gözel ylham berer ýigide.
Duýgy daşar, ýaş kalyblar galdyrar,
Göwre gagşar, aýaklar-da sandyrar.

Şatlykly günlerde wagt geçýärdi,
Umytlar geljege nurun saçýardy.
Iki ýyl öwrüldi ine şu halda,
Ýaşlarmyz häzir-de öňki hyýalda:
Tapyşyk wagtynda iki obadaş
Şert edip bolmaga ömürlük ýoldaş,
Gne okamagy ykrar etdiler,
Ikisem höwesjeň, hoş niýetdiler.
Emma beýle plan barmady başa.
Duşman gyýa bakyp azat durmuşa,

Sürdi üstümize agyr leşgerin,
Depgiläp halkymyň mukaddes ýerin.
Ülkäniň ýagdaýy bütin özgerdi,
Halkym ýeňiş üçin bar güýjün berdi.
Taşlap ýigitlerimiz kätmeni, pili,
Geýdiler şol bada mele şineli.
Çagyrdy ýaşlary kolhoz meýdany,
Begenç, Ogulnabat aýaman jany
Ekişmi, ýygymy ýa başga bir iş
Edildi barysy, dannaalmady hiç.

Ýetipdi her ýere urşuň täsiri,
Daşyn garanjaklap mekdep müdiri
Klaslar hakynda edip alada
Bir gün habar etdi Ogulnabada.
Magaryf wekili bardy baranda
Üşerdi bir hili ony görende.
Edilen teklibe gaty geň galyp,
Özi-de bilmezden, yerinden galyp:
«Men mugallym! Ýok! Ýok! Başga bir kişi
Tapyň oňar ýaly bu hili işi.»

« – Eger tapýan bolsak, keýgim, özgäni
Azara goýmazdyk asyl biz seni.
Prikazyň şu günden, bir hepde möhlet,
Oňatja taýýarlan, gorkma, gaýrat et.
Ertirden başla-da otur sapakda,
Sorag ýüze çyksa, eger her hakda
Düşündirer saňa her bir mugallym,
Hiç kim enesinden dogmandyr alym.
Häzir okatmalyň dördünji klas
Kyn bolmaz her işe edilse yhlas...»

« – Ýalbarýan, zor edip gynamaň meni,
Prikaz etseňiz-de başarman muny...»
Gülüşdi bu söze ikisi birden.
Şeýle düşündiriş boldy müdirden:
« – Höküm ýa zorluk däl prikaz diýeni,

Şu günden aýlyga belleýär seni.
Zorluk ýok bu ýerde, diňe bir haýyş,
Tabşyrylýar saňa hormatly bir iş.»
Gözün balkyradyp, misli bir çaga
Utanyp ýüzüni saldy aşaga.

Gysgajyk bu gürrüň gutardy şeýle.
Otyr öýlerinde garrysy bile.
Heý-de guwanmazmy muňa ejesi,
Eşdildi gürründe şadyýan sesi:
« – Atyňy soý diýrler iliň oňlasa,
Seni saýlamazdy ynanç bolmasa.
Ataň ogul saýdy seni ezizim,
Başarsyň bigüman çekinme gyzym.»
Enäniň bu sözi meýil döretdi.
Gijara bu habar Begenje ýetdi.

Tutup taýly gezek örüm saçyndan
Aýyrman gözlerin galam-gyşyndan
Garansoň geplemän ep-esli salym:
« – Işiň rowaç bolsun, ýoldaş mugallym!
Ýöne unutmagyn sada daýhany...»
Çykaryp bu sözden başga bir many,
Gyz yza çekilip, ýüzün turşartdy,
Öýkeli görnüşde ýigde seretdi:
« – Maslahat sorayan ogrynça gelip,
Sen bolsaň gaňňaňy garnyňa alyp,

Ýaňsylan bolýarsyň, kesä çekýärsiň,
Diliň şerebesin derrew dökýärsiň...»
« – Bagyşlaň, mugallym, ynjytdym sizi!
Eger gödek bolsa kolhozçyň sözi,
Öwrediň özüňiz, men taýýar oňa...»
« – Aýryl, çek eliňi, degme sen maňa!
Eger garşy bolsaň, aýt aç-açan?»
« – Garşy däl, begenýän, Ogulnabat jan!
Oýna çydamasaň, menmi günäli.
Näme gaça durýaň, tezi mal ýaly?»

Goýmady erkine jahyllyk ýeli,
Batyrgaý işledi ýigidiň eli.
Başlandy arada kiçijik «söweş»,
Galgady iki ýan örüm gara saç.
Dile nobat barmy şeýle bolanda,
Duýgy ygtyýaryn ele alanda
Öz kanuny bilen höküm ýöredýär,—
Şekilsiz, owazsyz sözün döredýär.
Gyz çydam etmedi ahyr berdi ýan.
«Döwnäň-le gollarym, dursana, nadan!»

Iki göwre bir-birini gysanda.
Ak alkymda yssy demler ösende,
Ýetdi al ýaňaga teşne dodaklar,
Bedene her ýandan yöneldi toklar.
« — Näme armanyň bar, mugallym bolsaň!
Diýjegim şu meniň maslahat salsaň.»
« — Aýdaýsaň bolmýamy ozaldan şuny.
Hoş indi gideli, saklama meni.»
Ýigit jogap ýerne gülüp seretdi.
Her haýsy bir ýoldan öýlerie gitdi.

IV

«Käri niku kerdem,
Ez pur kerdem est»¹

Täjik halk nakyly.

Bir gün ýüzi salyk öýlerne baryp,
Kitabyn, depderin stola urup,
«Okuwam gerek däl, mekdebem indi», —
Diýdi-de dessine düşekde süýndi.

¹ «Asylly iş dowamly zähmetiň netijesidir.»

« — Waý, sana näm boldy,
nä hudaý urdy?» —
Gygyryp enesi ýerinden turdy.

Horkullap başlady, bermän jogabyn,
Garry biljek bolup munuň sebäbin
Näçe dyzasa-da haýry ýetmedi.
Gyz tüňňesin düşüp, diýen etmedi.

Başlapdy işine aýdylşy ýaly,
Her işde deslapky boluşy ýaly,
Özün ýygra tutdy ol ilki bada.
Seredip daşyndan Ogulnabada
Mekdebiň içinde oğlanlar-gyzlar
Ýetirdi gulagna her hili sözler.
«Wiý, muňa seret-le, bu-da mugallym!
Ýedini gutaryp boluplyr alym!..»
Käsi gülüp geçdi onuň duşundan,
Käsi gybatyny etdi daşyndan.

Ýatyşdy kem-kemden bularyň bary.
Girýär sapagyna bir aýdan bäri.
Taýýarlyk görerdi gije-gündizi.
Seljerip klasda oğlanym gyzy,
Kim ökde, kim asgyn, kimi ýakymsyz,
Az wagt içinde öwrendi kemsiz.
Etmändi özünden beýle tamany,
Geçýär nobatynda her bir temany.
Ýygralyk aýrylar, açylar ýüzi,
Işiň gidişinden hoşaldy özi.

Döredi tötänden şeýle bir waka.
Bir sapar ýazuwdan sapak barýarka,
Mysal gerek bolup sözlem düzende,
Düşündürmek üçin tagta ýazanda,
Eşdildi çagalaň hyşyr-pyşyry,
«Özem ýalňys ýazýar!»
seslendi biri.
«Wiý-de wiý!» boluşdy barysy birden.
Ýaş gyzyň maňlaýy çygjardy derden.
Niçiksi saklarsyň çaganyň dilin,
«Men-de men» – her ýerden galdyrýar elin.

Duýup bir zat baryn,
gaty aljyrap,
Bir söz aýdyp bilmän klasa garap,
Ýüzi tagta tarap ep-esli durdy,
Görmedi hiç zady, bütin gyzardy.
Gaýtalap-gaýtalap okady ýene,
Galmagal sebäbi tapyldy ine:
Bir sözüň bir harpy düşüp galypdyr,
«Mallaryň» ornuna «malar» bolupdyr.
Goýberen «ýalňyşyn» derrew düzetti,
Emma ol klasda şowhun döretti.

Tapyldy garagol uludyr-kiçi
Jyňk-da jyňk, pyňk-da pyňk klasyň içi.
Köpler diňlemedi aýdan zadyny,
Gygyrды kăleriň tutup adyny,
Kömegi degmedi, yzdaky hatar
Dürtüşip bir-birin öňküden beter,
Biri «molar» diýdi,
birisi «malar»,
Hiç durar ýerinde durmady olar.
Ýatmady galmagal kellesi çişdi,
Ýerinde oturyp, žurnaly açdy.

Saklanyp bilmedi syryn aňdyрман,
Agdarýar žurnal başyn galdyрман.
Sagada ogrynça garan mahaly,
Wagtynyň ýary-da geçmändi häli.
Ýeňsedden birini tagta çagyrdy,
Ol gele-gelmäşe gülmege durdy.
Tagtada küýi ýok, yzynda gözi,
Bu gün ýer tutmady mugallym sözi.
Ahyrda klasdan gitdi ol çykyp,
Gapyny bat bilen gaharly çekip.
Daşarda direktor pete-pet geldi,
Bir işiň bolanyn dessine bildi.
«Ýeri, näme boldy?» – sorady tizden.

Belli bir gaýtargy bolmady gyzdan.
Diňe «hiç zat» diýdi, pyşyrdap çala,
Öýlerin nazarlap düşdi ol ýola.
Ine, şol gaýdyşy, häzir-de ýatyr,
Ejesi ýanynda zeýrenip otыр.
«Kim degdi göwnüňe, kim gyýa bakdy?»
Berilýän soragyň jogaby ýokdy.

Goýup ejesini ençe azara,
Köşeşip öz-özi turdy gijara.
Doly gürrüň berdi bolan wakany.
« – Bolan iş şu bolsa, howlukma hany.
Çagadyr, elbetde, geň däl bu zatlar,
Galmagal, gykylyk eder bezzatlar.
Bolar her hilisi içinde köpüň,
Işiňi taşlama, düşündir gepiň.
Diýseň, derektiriň tapar çäresin,
Çykarmaz ondan soň hiç haýsy sesin.»

« – Üç-dörtten artyk däl içinde beti,
Olar-da oturjak, tutulsa gaty.
Gamşy gowşak tutsaň, eliňi gyýýar, –
Meniň gowşaklygym barysy duýýar.
Başlandy galmagal bir sebäp bolup,
Men saklap bilmedim öňüni alyp.
Dilim gysga boldy,
günäli özüm.
Indi ol klasda diňlenmez sözüm.
Gülüşip başlarlar girenje badym,
Gutardy şu günden mugallym adym.

Her kim buýsanmaly bolan güýjüne,
Ugraryn ir bilen kolhoz işine».
Enä hoş ýakmady gyzyň bu gepi.
Bu wagt birdenkä açyldy gapy.
Içerä göz aýlap, az salym durup,
Mekdep direktory girdi ýylgyryp:
« – Yzyndan gelmändik okuwçy wagty,

Gatnardy gün yrman, erjeldi gaty.
Mugallym bolansoň, saldy yzyna
Hiç başyn galdyrman ulyň sözüne

Bu nätdigiň boldy, iş bormy beýle?
Oňuşman klasda çagalar bile
Gaçdyň öýe tarap, yzyň garaman.
Bardym klasyňa şol bada durman,
Bolmandyr sapakda üýtgeşik bir zat.
Özüň gowşak tutsaň, bil, Ogulnabat,
Tertipli klas-da bitertip bolar.
Tutmasaň berkiräk, çagadyr olar
Düzgün-nyzamy bilmez öz-özi,
Täsirli bolmaly mugallym sözi...»

« – Wah, sen öwüt berýäň,
gitmen diýip otyr.
Kolhozyň işine barjakmys ertir.
Horkullap geçirdi uzynly günü
Tüýs zähräm ýaryldy, gorkuzdy meni.»
« – Ony mamla görmez asyl hiç kişi.
Heý-de taşlap bormy başlanan işi?
Gaharna diýendir, hiç ýana gitmez,
Hiç kim klasynda galmagal etmez.
Şu gün şolar boldy meniň-de işim,
Özüň-de dogumlan, şu ýaňky diýşim.
Ynha ýigrim üç ýyl, ýaşlykdan bäri
Gidişip oturşym goýman şu käri.
Gaty aňsat ýaly garasaň daşdan
Emma agyr günler geçendir başdan.
Mundan beterrägem bolupdy mende
Käte sandyradym tagtaň öňünde.
Her kişi ýaşlykda başlanda kärin
Çekýär kynçylygyň tapynça tärin.
Düzeler barysy ýuwaş-ýuwaşdan,
Birdenkä eliňi sowatma işden.

Kömek gerek bolsa taýýar hemmemiz.

Senden, Ogulnabat, köpdür tamamyz.
Ýanynda diýmegim gelşiksiz belki,
Gürrüň gozgalanda şu hakda ilki
Ady agzalypdy birnäçe gyzyň,
Ahyrda saýlanmyz sen bolduň biziň.
Gitmen, gelmen diýip, ýok zady tapma.
Ertir bar sapaga, yzyňa çapma.»
Ene baş yrady muny makullap,
Gyz dymdy kân wagt ýüzüni sallap.

Başda bolan waka şeýledi ine.
Mugallym işine girişdi ýene
Emma unutmady kân wagt muny,
Barha oňatlaşyp sapak mazmuny,
Erkana duýýardy özüni işde.
« – Mälim etmeli bor irde ýa giçde
Öýermek gürrüňin gozgaýar ejem,
Aýt bolşy ýaly ejeňe senem.»
Begenç teklipt etdi gyza şu hili,
Dolanda mekdepde onuň bir ýyly.

« – Waý, munuň diýýänin!» – dişledi dilin.
Ýigit emäý bilen egnine elin
Goýdy-da: «Aýdaly bilsinler olar.
Ýogsa oban içi gürrüňden dolar
Ogryn duşuşygmyz göräýse biri,
Meni howpa salýar işiň şu ýeri.»
« – Özüm aýdym bilmen, ejeni iber,
Seni gowy göýär, razylyk berer.
Diýýär, zähmetsöýer, gaty edepli
Mydam ýüzi aşak, mylaýym gepli...»

Şeýle gutaryply soňky duşuşyk,
Hoşlaşyp şu ýerde bu iki aşyk
Aýrallyk sozüni getirmän ýada
Gol gysyp bir birne beripdi wada.
Barlyşsa gürrüňde Nurtäç, Enebaý
Boljakly olarça bary gönejaý.

Emma ýaşlarmyzyň beýle hyýaly,
Galdy, baş tutmady, şu bolşy ýaly, –
Gözel gyzyň söwer ýigdi, guwanjy
Esgerlige çagyrdylar Begenji.

V

«Друзья Людмилы и Руслана!
С героем моего романа
Без предисловий сей же час
Позвольте познакомит вас...»¹

Пушкин.

Eý okyjym, ýatlaly biz yzymyz:
Gabagyn galdyrman gamly gyzymyz.
Hesret çekip, öýlerine barýarka,
Gara gözler diňe ýere garýarka
Ýadyndamy? Biri çykyp öňünden
Gizlin garap geçipdi oň deňinden.
Akmyrat Aşyrow ol ýigdiň ady
Ata-enesiniň ýeke zürýady.
Ol meniň ýaşlykdan ýakyn ýoldaşym,
Köne dostum, jan ynanan syrdaşym.

Görmändi ol ene-ata mährini
Şum ajy aýralyk dökdi zährini –
Näzik tenne ýaş çaganyň ýaşlykda.
Galypdy ol agyr günde, açlykda.
Bir lukma nan üçin ýaşaran gözler
Çekjekdi horluklar, minnetli sözler,

1 A.S.Puşkiniň Ýewgeniý Onegin romanyndan, terjimesi:
«Lýudmilanyň we Ruslanyň dostlary! Meniň romanymyň gahrymany
bilen, sözbaşysyz şu häziriň özünde sizi tanyş etmäge beriň...»
Emma Sowet gujagyny açanda,
Ýetimler üstüne nurun saçanda,
Hossar tapyp göz ýaşyny kepeden,

Daş düşdi ýaşlykda «dogduk depeden.»

Internatda, tehnikumda ýetişdi,
Okady, öwrendi, ile gatyşdy.
Kän gezipdi boýny gyzyň ýaglykly,
Edepli, ekramly, ýagşy gylykly.
Ýetenden soň on dört – on baş ýaşyna
«Kim» nyşanyň dakynypdy döşüne.
Gutardy ortany, ýene çalyşdy
Ýokary mekdebiň gapysyn açdy.
Yhlas bilen ýapyşanlar her zada
Ýetişer hemişe maksat-myrada.

Şöhratly Moskwa – gözel paýtagt.
Okady ol onda birnäçe wagt.
Dünýä ady belli ençe alymyň
Diňledi taglymyn, dürli ylymyň
Açaryny mäkäm tutdy elinde
Kitaplar okaýar iňlis dilinde.
Işde söýgi kuwwat berýär ynsana,
Ganat baglap guş dek galkdy asmana
Her günsaýyn gözýetimi giňeldi,
Güneşiň küregiň goluna aldy.

Uzak geçmişi bar her bir ylymyň,
Ony dörediji ençe alymyň
Eserleriň kän okady ýadaman
Gije-gündiz birjik wagtyň aýaman.
«Kapitalyň» sahypasyn açanda,
Onuň her sözünden many saçanda,
Dürbi bolup geýdirildi gözüne
Çyn hakykat çykdy aýnan ýüzüne.
Ol beýik Leniniň akyl kitaby
Okanynda öňki bolup her baby,
Syryldy asmanyň gara dumany,
Ýagtylandy giň jahanyň her ýany.

Okady Gomeri hem Şekspiri,

Dünýä belli eserleriň hiç biri,
Onuň görejinden sypa bilmedi,
Ýadawlyk gözünü gypa bilmedi.
Kitap boldy iň gadyrdan ýoldaşy
Ömür elindedir, galmazdy başy.
Puşkiniň goşgusyn birjik sakynman
Rus dilinde ýatdan okaýar çekinmän.
Adamzat aklynyň çuň gözbaşyndan
Gana içdi, garamady daşyndan.

Her kim baryp gören bolsa paýtagty
Onda şatlyk bilen geçendir wagty.
Bir zaman ol ýerde bolupdym men-de
(Belki-de, okyjym, bolansyň sen-de?)
Ýaşlygmyň şadyýan geçen günleri,
Umyt şöhlesini seçen günleri,
Hemişelik çykamaz meniň ýadymdan,
Bu adatdyr ynsanlarla gadymdan.
Gözümiň önünde şu günki ýaly.

Uly teatryň şowhunly zaly:
Doly tomaşaçy gat-gat ýaruslar,
Dürli-dürli dilde eşdilýär sesler.
Orkestr saz çalýar, sahna açylýar,
Ondan uly zala ýagty saçylýar.
Başlanýar hereket gözel sahnada
Her hili oýunlar goýulýar onda:
Ýa ýüzýär Ilmende Sadkoň gämisi,
Ýa Knýaz Igoryň eşdilýär sesi,
Ýa German oturýar kartyň başynda,
Ýa Onegin görner Olgaň daşynda.

Ýokardaky ýaruslarda bir ýerde
(Studentler – ýer gözlemez parterde),
Oturandyr ynha biziň gahryman,
Nebsewür sereder gözün aýyrman.
Kä gün bu ýerdedir, kä gün filialda,
Kyn-da bolsa wagt tapar her halda.

Wagtal-wagtal peýda bolup MHT-da,
Kä oýny gaýtalap görerdi hatda,
Ol garry Dançenko oýun goýanda
Moskwin, Kaçalow oýnanda onda.

Geň zatlar görüpdi Gorkiý bagynda,
Moskwa – derýada, Lenin dagynda.
Haýwanat parkynda, dürli muzeýde
Planetar jaýynda hem galereýde
Metroň gapysy açylan günü
Türkmenen birinji görüpdi ony.
Ýer astyndan Moskwany aýlanyp,
Gurluşyna, ýörişine geň galyp,
Başyn ýaýkap, uludan dem alypdy
Şonda «Eşeklini» ýada salypdy.
Urşuň öň ýanynda, iýun aýynda,
Gözel Moskwada, sergi jaýynda
Ýene gysdym köne dostuň elini,
Uzak ýyllar görmändi ol ilini.
Giň naharhanada, stol başynda,
Monty, kebap, «Tokaý» bardy daşynda.
Iki kişi uzak wagt oturdyk,
Geçenmizi göz önüne getirdik.
Gyzykdy gürrüňmiz iki arada
Geçen hem-de geljek işler barada.

« – Wagt tapsam sergi sary gelýärin,
Mundan her gezekde lezzet alýaryn.
Bu ýerde giň Watan gözüm öňünde
Güneşli ülkäm-de iller deňinde
Parladyp geripdir gyzyň baýdagy
Ol sarsmaz daragtyň güýçli pudagy.
Türkmenistan pawilonna baramda,
Geň-enaýy täzelikler göremde,
Göwün arzuw edýär gözeli ülkäni
Towşan küýsemezmi «dogduk depäni».

Watan maňa ak göwsünden süýt berdi,

Göýä döwlet guşy, ganatyn gerdi.
MGU1-ddeň soňra aspiranturaň
Gutardym kursuny, indi bir temaň
Üstünde işleýän, gutarjak bahym,
Hojaýygmyz üçin ol örän möhüm.
Öz wagtynda ölkäm meniň geregim
Üpjün etdi, geldi meniň gezegim.
Indi işe hyjuw bilen doly men,
Tä ölinçäm Watanymyň guly men».

Sözlän wagty sessiz-üýnsüz oturdym,
Kän zatlary göz öňüne getirdim.
Köne dostum, täze tanşym garşymda
Dürli pikir jem etdi ol başymda.
Täze dünýäň daňy bilen deň dörän
Geçmişden arany açypdyr örän.
Maňzyňa batyp dur her aýdan gepi
Her zatdan habarly, görüpdür köpi.
Atadan, eneden ýaşlykda galan
Bu azat ölkede nähili bolan!

Özünden özgäge göwni ýetmeýän,
Gözi gökde, aýagy ýer tutmaýan,
Günbatar Ýewropaň azgyn jenaby,
Millet saýgaryjy mekir kezzaby
Gahrymanym bilen ýüzbe-ýüz dursa,
Her hakda her hili jedeller gursa,
Akmak ynanjyna özi geňirgär,
Ýüzün aşak salyp, gaty müýnürgär.
Hormatly okyjym, ynan sen maňa
Her wagty, her ýerde güwä men muňa.

1 МГУ – Московский Государственный Университет (Moskwa, Döwlet Unwersiteti)

Hoşlaşamda dostum bilen şol zaman,
Turdy günbatardan bir gara duman,

Howp üstümize gerdi ganatyn,
Bütün sowet halky atlandy atyn.
Ynha iki dünýä çaknyşdy birden,
Top-tüpeňiň sesi geldi her ýerden
Ol günü hiç-haçan unutmaz ynsan
Ähdin bozdy ähdiýalan pis duşman.
Gözýaşa gark eden müňläp enäni
Taryh-da näletlär ganly senäni.

Belkäm sorarsyňyz: hany Akmyrat?
Iş gutaryp aldymy ol ylmy at?
Ýok. Taýýarlyk kursy ony çagyrdy.
Moskowlylar bilen fronta bardy.
Ençe wagt söweşlere gatnaşdy,
Gara ýere ganyň ganyňy saçdy.
Paýtagtyň ýanynda ganyň duşmana
Zarba urlup, pytyranda her ýana
Boldy gahrymanym onuň şaýady,
Söweş taryhyna ýazyldy ady.

Emma gahrymanym ahmyrda galdy,
Tenine ok degdi, ýaraly boldy.
Gospitalda kän çekdi ol azary
Ýokuş degdi doktorlaryň karary:
Agyr bolup aýagynyň ýarasy
Front bilen açylmaly arasy.
Uzak wagt arzuw etdi gitmegi
Emma häzir talwas eden ýüregi
Aşgabat özüne çekmeýär ony
Çünki ot içinde eziz Watany.

Nätsin? Alajy ýok, sowet kanuny
Öz hökmün ýörütdi, boýun etdi ony.
Aşgabada gelýär, emma pikiri
Arzuw edýär söweş gidýän şol ýeri.
Pişekli, ýa söýget edip taýagy
Kän gezipdi, soň düzeldi aýagy.
Magaryf işiniň ýakyndan bäre

Taýýarlykly hem ukyply işgäri.
Ynha meniň gahrymanmyň geçmişi,
Ýaşlygy, okyşy hem eden işi.

VI

«Ужели» – думает Евгений
Ужель она?..»¹

Пушкин.

Alys ýerden salgym atyp gözel jaý
Diýdirýär hiç ýerde ýokdur muňa taý.
Ýada salýar üsti garly daglary,
Daşyny bezäpdir kolhoz baglary.
Salynypdyr obaň dik ortasynda
Aýrallyk şaýady – ýap gyrasynda.
Paýtagtymyň görki düşýär ýadyňa,
Çem gelen tamyna giren badyňa.
Içleri arassa – edil jam ýaly
Diwarlar bezelgi – suratly haly.

Gözel kabinetler – okuw esbasy
Şkaf doly kitap – onuň her basy
Akylyň gözbaşy, ylym ojagy.
Ýok munda okýanyň sany-sajagy.
Şol tanyş gyzyмыz ýaşlar içinde,
Janypkeş görünýär täze işinde.
Hatdan nagys edip tagtaň ýüzüne,
Ünsün çekin her bir aýdan sözüne,
Berýär çagalara başlangyç ylym,
Ol hakda ýokarda aýlypdyk telim.

¹ «Ýewgeniý pikirlenýär: – Be dogrudanam şolmuka?»

Bu gün bu mekdebe biziň gahryman
Barlaga gelipdi, aýlandy her ýan.
Görüm-görkün üýtgedipdir bu oba, –

Şähere dönüpdür köne haraba.
Hany köne çatma, hany gara öý?
Hany gapy gezýän ol palçy heleý?
Hany ol lüleçi, hany ol goja?
Hany ol porhanlar, jadygöý goja?
Hany ol dertsize dert berýän tebip?
Hany ol baý, aýal alýan bihesip?

Ýok olar obada, gidipdir güme.
Ynsan otagydy, ýykyldy küme.
Görünýär ýerinde beýik ak jaýlar –
Ine – hammam, giň guralan saraýlar.
Elektrik berýär tamlara ýagty,
Doktoryň ýanynda gerekli wagty.
Eger ýalňyşmasam biziň gahryman
Obaň görnüşine galandyр haýran:
Gaýta-gaýta garap töwerek-daşyn,
Guwançly ýylgyryp, göterdi başyn.

Girip gördi mugallymlaň dersine,
Öz ýanyndan baha berdi hersine.
Ahyr gezek ýetdi Ogulnabada,
Ýygrarak görüнди ol ilkibada.
Şindi zat görmedik bir ýaş maşgala
Aljyrar-da düşer diýip gal-gala
Mekdep müdiriniň ünjüsi bardy.
Ogryn-ogryn oň ýüzüne garýardy.
Emma ol gyz ykjam tutdy özüni,
Sussy pesäp gyzartmady ýüzüni.

Ne galmagal, ne gepleşik klasda,
Gözel gyz özüni berkitdi has-da.
Dogry usul bilen dersini gidişi,
Her okuwçy edýär berilen işi.
Öwredýär olara öz ene dilin.
Tagtada hat ýazyp, uzadyp elin.
Aşyrow klasa giren badyna
Ýolda gören gyzyn saldy ýadyna

Uzak nagt gyzdan gözün aýyrman
Kän garady, pikre gitdi bigüman.

Ahyr birden diýdi:

«Hä!.. Şoň hut özi!

Ol wagt näme üçin solukdy ýüzi?»

Agzyn açyp galdy uly haýranda.

Ýene ona ýiti-ýiti garanda,

Şatlyk bilen tegeledi gözlerin

Ýada saldy bile okan gyzlaryn.

Soň pyşyrdap sorady ol müdirden:

« – Bu zehinli gyzy tapdyňyz nirden?»

« – Hiç ýerden tapamzok, obamyzdan ol,

Özi şu mekdepde okapdy ozal.

Aşgabada kursa gitdi öten ýyl,

Okadýany edebiýat hem-de dil.

Ýaş-da bolsa öz işine gaty ökde,

Dürli-dürli kitap okaýar her hakda.

Şu mugallym işläp başlaly bäri

Okuwa gatnaşýar gyzlaryň bary.»

Ýene wekil içgin-içgin seretdi,

Gollar goltugynda hereket etdi.

Çykaryp jübsünden bloknotyny,

Ýazdy ona mugallymaň adyny.

Soňky sapak gutarmaga jaň boldy

Wekil ýuwaş-ýuwaş ýerinden galdy,

Müdür bilen bardy gyzyň ýanyna,

(Şahyr bolsa dessan düzjek şanyna).

Bu halatda biri mugallym gyza

Üç burç hat berip dolandy yza.

Gyz hatyna ýiti-ýiti garady,

Gül ýüzünde onuň şatlyk döredi.

Gürrüň arasynda ol gelen hata

Ogulnabat göz aýlady kän gaýta.

Ýigit ýola atlananda ol haty

Ýazyp gitdi, gözel şatlandy gaty.
Okamaga uslyp bilmän bu ýeri,
Saldy jübe, emma welin pikiri,
Dargaly, az salym iki arada
Gürrüň edilmedi hiç zat barada.
Pikir uşlybyny öski gözüne
Sapdy ýene, erki ýetip özüne.
Emma keýerjekläp onuň gözleri
Baglanşyksyz çykdy aýdýan sözleri.
Hat alansoň gaçdy sabry-karary
Göz önüne geldi söýgüli ýary.

VII

«Keşť edip älem jahany
Görmedim sendeý gözel».

Mollanepes.

Tutaşanda yşkyň ody hemişe
Gündizi oturtmaz, ýatymaz gije.
Belki ygtyýaryň alar eliňden,
Düşmez magşuk ady seniň diliňden.
Göýä ýyldyrym dek çawlar ýalawyn,
Duýgy ele alar aklyň jylawyn.
Kelle alaç etmez öňki erkine
Ýigit ýesir bolsa gyzyň görküne.
Ýürek simap bolup endirär tende,
Adam ogly belli ýaşa ýetende.

Azat ülkesinde erkana ösen,
Durmuş bosagasyn ýaňyja basan
Gözel gyzyň gyýma gara gaşlary
Okgunly gözleri, örüm saçlary,
Tor bolupdyr Akmyradyň daşyna,
Yşkyň söwdasyny salyp başyna.
Bu bir geçelgedir, geçer her kişi,
Käsiniňki aňsat, käsiniň işi –

Agyr bolar, çeker mydam derteser
Bilmedim men gahrymanym näm eder?

Okan wagty yşka başyn goşmandy,
Alsam diýip gyz yzyna düşmändi.
Ýokdy şindi göwün beren bir gyzy
Örän sada ýigit, aşakdy ýüzi.
Indi duş geläýse bir wepaly ýar
Gyz gatmak, sözleşmek arzuwynda bar.
Ony-muny göz astyna alýardy,
Gyz görende nazaryny salýardy.
Şowhunlandy bu gün yşkyň bazary,
Düşdi onuň bir gözele nazary.

Ýatyr ynha ýassygyny gujaklap,
Gije ýarym boldy bir minut uklap –
Rahat ýatyp, demin-dynjyn almady,
Kirpikler bir-birine sala salmady.
Batypdyr deňize pikir taýmyly,
Ony çykarmanyň iýip gamyny,
Iki ýana aýlaýardy küregin,
Tolkun gopdurýardy onuň ýüregin.
Nähak ýerden goýdy özün azara:
Gitdikçe açylýar kenardan ara.

Agdarylady, dönderildi her ýana,
Sygmady göwresi bu giň jahana.
Ajaýyp syraty mugallym gyzyň
Alma dek ýañagyň hem aý dek ýüzüň
Gitmeýärdi göz öňünden suraty.
Budur aşyklaryň asly adaty
Arzuw edip, öz içini geplerder,
Joşan ýürek çaşan kellä hökm eder.
Söýgi bolan başlanmasa kem-kemden,
Ejiz aşyk haraý islesin kimden?
« – Ençeme gyz gördüm, gezdim köp ýeri,
Beýle tasir etmändi-le hiç biri!
Gözleri içimden ot bolup ötdi,

Gözel görki ýüregimde ýer tutdy,
Meniň üçin dogdumyka eneden?
Ýok, oňa aşykdyr her bir sereden.
Gyzyl ýerde ýatmaz, mis tutular har,
Tapylar her ýerde ýagşa hyrydar.
Bolandyр ençeler onuň ýesiri
Eýýäm ýer tapandyр kalbynda biri.

Görke görä hünär bolmasa gyzda,
Görküne guwanyp galsa ol yzda,
Miwesiz agaçdyр, ýokdur gymmaty,
Sözlери duzsuzdyр, bolmaz hümmeti.
Bar bu gyzyň görke görä hünäri,
Baş egipdir oňa söýgüli käri.
Her gezekde başlanmyzda gürrüňe
Ylym, kitap boldy sözläni diňe.
Neneň söýmez ýaş ýigitler bu gyzy
Hyrydar gözlerden doludyr yzy...»

Uludan dem alyp iňkise gitdi,
Ýene ol pikiriň deňzine batdy,
Ýada saldy gyza gelen ol haty:
« – Ony alyp gözel şatlandy gaty.
Kim ýazdyka ony, kimden geldikä?
Kim onuň kalbyny ele saldyka?
Ýazdumyka oňa gadyrdan gardaş?
Ýa-da köne jora – söýgüli syrdaş?
Kim bilýär nireden, kimden gelen hat,
Kimi gaýga goýdy, kimi etdi şat.»

Dargaýardy çar tarapa pikiri,
Göýäki diýersiň çopansyz süri.
Uklamaga meýil edip kän gezek –
Ýumdy gözün, boldy bary biderek.
Ýürek takyrdysyn artdyryp barha
Çyrmaşan ýumagyn sarady çarha:
« – Asylly, menikli bolan maşgala
Düşürmez özüni çem gelen gola

Her iş etse ýedi biçer, bir keser,
Ýersiz söz sözlemez, ýeserden-eser.

Bolar-bolmaz baryl bilmez ýanyňa,
Asyl söz aýtmaz onuň şanyňa.
Öwrenşdirmez halamadyk ýigidin,
Bir bakýşda gökden ýüzümde.
Ýar agtarar ol özüne mynasyp,
Kim bilýär... belki-de... bardyr bir nesip?...»
Ahyrynda köşeşdirdi özüni,
Belki indi uklar, ýumdy gözünü.
Horazlar saz edip gutlaýar daňy,
Biziň gahrymanmyz irkildi ýaňy.

VIII

«Bu niçik syr boldy? – bile bilmedim».

Seýdi.
Talaňçy goşuny ganyň düşmanyň
Eňilip üstüne şäher, obanyň
Barha zomaýardy yzyn garaman,
Ölenin ýitenin nazara alman,
Maslygyn basgylap, al ganyň döküp,
Ýurdumyň baýlygna gözünü dikip,
Göýä bir guduz it, her ýan urunyp,
Şol günler dynuwsyz öňe sürünip,
Ülkäniň üstüne howp salýardy,
Dünýä galmagaly göge galýardy.

Näçe urunsa-da, näçe çozsa-da,
Näçe gyrylsa-da, neçe tozsa-da
Gaýa dek önünde düşüni gerip,
Alnyndan, yzyndan,
gapdaldan urup,
Gözüň göreji dek her daban ýeri
Gorady ganyndan sowet esgeri.
Front, ýeňiş üçin güýçleriň bary! –

Şeýledi şol wagt ýurduň şygary.
Tyl, front ikisi – bir jan bir tendi
Aýrylmaz birlikden duşman örtendi.

Ýeke mekdebi däl, obaň her işin
Edýär Ogulnabat, aýaman güýjün.
Ynha uly ýygnak geçýär kolhozda
(Däbe öwrülipdi şol günler bizde),
Oňa mugallyma ilden öň baryp,
Gymmatly şaýlaryn orta çykaryp:
« – Watana bagş edýän, ýeňşimiz üçin,
Hak hem adalatly işimiz üçin!
Goý, meniň şaýlarym oda öwrülip,
Duşmanyň üstüne düşsün sowruly!»

Görelä eýerip onuň yzyndan
Obanyň köp sanly gelin-gyzyndan
Geldi gözel zatlar, boldy bir depe.
Köp ýyllar saklanan ajap şaý-sepe
Guwanýan bolsa-da gyzlar, gelinler
Diňe bir ýeňişdi küýde o günler.
Kim ellik örerdi, kimisi jorap,
Söweşýän ýigitleň Watany gorap
Duýmazlygy üçin enjam kemini
Ýetirdi Watamym yssy demini.

Öýdäki ýagdaýy her bir okýanyň
Hiç wagt ünsünden düşmezdi onuň.
Käsiniň fronta gidip atasy
Ýaş çagalar bilen galan enesi
Mätäçlik çekende suwdan,
odundan
Üýşüp okuwçylar mekdep adyndan
Barardy dessine, kömek ederdi,
Olara baş bolup, özem giderdi.
Öýe köwlenmezdi agşamdan beri,
Hoşaldy gyzyndan obanyň bary.

Diňlände gijeler soňky habary,
Duşman wagşylygna gelip gahary,
Mähriban Begenjiň ýada salardy,
Oturyp öz-özi gaýga galardy.
Ol gidip, bir özi galdy obada,
Gaty ejizledi ol ilkibada,
Gaty ejizledi ol ilkibada.
Gamyň alamaty güler ýüzünde,
Çendan ýaş göründi gara gözünde.
Gündiz gümra bolsa mekdep işinde,
Gijeler gün yrman gördi düýşünde.

Ýaşlar arasynda bolan bu syry
Enäniň, ýeňňäniň bilmedi biri.
Bir özi ölçedi, bir özi biçdi,
Aradan kän günler,
kän aýlar geçdi.
Saklady özünde, çykarman daşa,
Diýmedi dost-ýara, kowum-gardaşa.
Her kesegi, her agajy görende,
Tapyşyk ýerleriniň ýanna baranda,
Ony penjesine gysýardy ünji,
Çünki olar ýada salýar Begenji.

Emma garanynda töwerek-daşyn,
Atlanyp gaýrata, göterdi başyn:
Bu hili ýagdaýda däldi bir özi
Köpleriň ýar diýip ýoldady gözi.
Wagt geçdigiçe köşeşdi gözel,
Ýekelik bilen-de öwrenşdi gözel,
Begençden hat gelýär ýygy-ýygydan,
Ol onda ar alýar nejis ýagydan.
Göwrümi giňedi, gaýgy-gam geçdi,
Her hatyn alanda, guş bolup uçdy.
Bir gün okuwdan soň öýne gelende,
Ýaňyja naharyn iýip bolanda,
Biri salam berip girdi içerik,

Tanyş däl ol, daşdan gelen bu ýerik.
Ejesi ýerinden turup dessine,
Diýdi: «Hany, geç düşegiň üstüne.»
Gelen gözün aýlap Ogulnabada
«Ine sargydyňyz!» diýdi birbada.
Bir topar kitaby gören badyna
Eden sargytlary düşdi ýadyna.

«Hawa!» diýdi, derrew ýerinden turup,
Ol ýigit kitaby eline berip:
«Akmyrat Aşyrow iberdi size,
Elinje gowşur diýp, tabşyrdy bize.»
Ol gidensoň kitaplaryň baryny
Aldy öňüne, açanynda birini
Gök bukjalý bir hat ildi gözüne,
Aşgabatly eýe eken sözüne.
Göwün nagşy çekilipmi bu hata?
Açyp ony okady ol kân gaýta.

«...Çykan kitaplaryň bary şu, ine,
Tomusda özüňiz gelmeli ýene...
...Bar weli ýene-de diýjek bir sözüm,
Ara daş-da bolsa çekinýän özüm.
Aýtsam ony birden... oýlandym ilki
Ýaş ýürek näzikdir, ynjydar belki,
Soň bir wagt.., Aşgabatda.., ýadany...
Siz entek bu sözden çykarmaň many...»
Bu sözleri okap, çytyldy gaşy,
Neçe oýlansa-da çykady başy.

Gümürtik söz bolar sözüň ýamany,
Ne ýagşy, ne ýaman, çykmasa many.
Salar ol ynsany tükenmez derde,
Her hili pikirler jem bolar serde.
«O nähili sözkä, aýytmaz ýaly?
Ýa başynda barmyka bir hyýaly?
Ýok... beýle däl... ýatsa-tursa ýadyna
Getirmez beýle zat, asyl adyna

Laýyk görmez söz gatmagy her kişä
Bolar-bolmaz üçin düşmez endişä...

...Biliminde, görmeginde, görkünde
Hiç kemi ýok, belkä onuň erkinde
Bardyr eýýäm birnäçäniň ýüregi
Oba gyzy däldir onuň geregi...»
Nämekä bu ýigdiň aýtjak zady?
Iňkisinde galdyrды Ogulnabady.
Ýa-da güýçli ýanan ol otdan bu gün
Göterlip asmana bir ýiti uçgun,
Düşdümü gözeliň göwün mülküne?
Tutaşdyrmy ony goýman erkine?

IX

«Gara gözli, galam gaşly perizat.
Aýda bilmen birje sözüm bar saňa...»

Saýyly.

Şöhratlydyr Watanmyzyň paýtagty!
Gözeldir görmäge ýylyň her wagty.
Mahmala bürener tomusda, ýazda
Barabary bolmaz aýdymda, sazda.
Ýaňlanar her zaman bagşynyň sesi,
Ol azat zähmete artdyr höwesini.
Oklaw ýaly uzyn-uzyn köçeler
Şowhunlydyr, gezer halky gijeler,
Çyralar ýaldyrap nuruny seçer,
Gökde ýylgyzlaryň şöhlesi öçer.

Görküne görk goşýar tomus çaglary
Öňünde ak garly Köpetdaglary.
Göýe giň sähranyň arka daýanjy.
Tükenmez baýlygyň hazyna-genji.
Ýaz oýlary girer gök, elwan dona.
Bagynda bilbiller, kölünde sona
Dolup akar bulaklary, jarlary

Ýetişer engury, alma-narlary.
Gözüň doýmaz garanynda daşyndan,
Dört pasyl da duman gitmez başyndan.

Göýäki diýersiň bir mähnet haly
Eýwanyň önünde düşelen ýaly,
Dagyň eteginden Garagum çöli
Başlanýar, ne gözel tebigy göli.
Giň göwsüni bezemändir bag bilen,
Onda-da ol bäs edişýär dag bilen.
Mallarmyza ýaýla gözel sährasy.
Doly magdan gat-gat ýeriň arasy.
Jomartlaşdy, tapdyk indi törini,
Gysganmazdan berer bize baryny.

Arasynda ala dagyň, giň düzüň
Gadyndan ýerleşen şähermiz biziň.
Uzyndyr taryhy, ençe zamanlar
Merdanlar üstünde dökendir ganlar.
Hüjüm edip çar tarapdan kân ýagy
Lenç edildi, depelendi topragy.
Emma ony tabyn edip bir duşman
Uzak ömür süren däl dir hiç zaman.
Oktýabrda zulmuň öýi ýykyldy,
Üstünde al baýdak baky dikildi.

Bu gün obasyndan biziň gahryman
Gelipdir paýtagta,
gadyrly myhman.
Hasaby elinde her minut wagtyň,
Aýlandy köp ýerin gözel paýtagtyn.
Ynha teatryň tomaşa zaly,
Nediriň ýanynda hatap galaly
Talap edýär azatlygyň iliniň
Dagynyň, düzüniň, bagy-gülüniň,
Ýa-da ynha akýar Tahyr derýada
Goýup Zöhre gyzy dady-perýada.

Elinde kitaby agşam çagynda
Şäher merkezinde,
Lenin bagynda
Ýadygärlik garşysynda oturyp,
Durmuş taryhyny ýada getirip,
Kän seretdi, göz aýyrman hiç ýana
Daglaryň bürgüdi beýik ynsana.
Her hili täzelik barsa her ýere
Täsirin ýetirip olar ýaş sere,
Ýüreginde galdyrardy ýitmez yz.
Pen dagyna dyrmaşýardy biziň gyz.

Akmyrat hakynda açalyň sözi.
Köp wagtdan bäri ýoldady gözi.
Obada ol gyzy göreli bäri,
Gaçypdy ol ýigdiň sabry-karary.
Mylaýym gözeliň nurana ýüzi,
Mähirli bakyşy hem süýji sözi.
Akmyradyň ýüregini eretdi,
Kalbyn ummanynda mäkäm ýer etdi.
Kursdan habar tutýardy ol her günde,
Taýýar boldy gelen günü önünde.

«Açygyn aýdaýyn, bagyşla meni,
Gözel gyz ýürekden söýýäriň seni.
Gören günüm ýesir boldum görküne
Indi ykbalymy berýän erkiňe.
Gargasaň gyşyň bar, ýalkasaň ýazyň,
Bilbiller lal bolar eşdip owazyň.
Okadym, kän gezdim, gördüm her ýeri
Bu gün gowga saldym asuda seri.
Hiç wagtda yşk oduna köýmändim,
Söýdüm seni, öň hiç kimi söýmändim...»

Kinaýalap ondan-mundan birbada
Yşk hakynda gürrüň açyp arada
Birkemsizje öwrenşensoň özleri,
Aýtmakçydy yokardaky sözleri.

Her gün diýen ýaly ýanyňa baryp,
Teatra hem-de kino çagyryp,
Onuň bilen sazlaşdyryp arany,
Açmakçydy ýürekdäki ýarany.

Maksat-myradynyň umydyn besläp,
Hem ony gyssagly synamak isläp,
Ýeke wagty öz içini gepledip,
Aýtjak zadyn ýeken-eken pikir edip,
Dönse-de ýigdimiz saýrak bilbile,
Tapyşykda badak atylýar dile.
Dine bakyp bilmän, galdyrman başyn
Haraý isleýän dek garanýar daşyn.
Uzak gürrüň edilse-de her hakda
Ýüregiň arzuwy dilden uzakda.
Diňe many bardy gizlin garaşda,
Hyrydar gözlerde, kakylýan gaşda. Romanlar